D.A.V. PUBLIC SCHOOL, NEW PANVEL

Plot No. 267, 268, Sector-10, New Panvel,
Navi Mumbai-410206 (Maharashtra).
Phone 022-27468211, 27451793, Tel-fax-27482276,
E-mail – davnewpanvel@gmail.com, www.davnewpanvel.com

PRACTICE PAPER FOR SUMMATIVE ASSESSMENT – I
2014-2015
STD:- IX

Sub: - Sanskrit **Time:- 3 Hours** **Marks:- 90**

....

निर्देश ः

क) परीक्षापत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।

खण्ड क	अपठित अवबोधनम्	10 अंक
खण्ड ख	रचनात्मक लेखनम्	15 अंक
खण्ड ग	अनुप्रयुक्त व्याकरणम्	30 अंक
खण्ड घ	पठित अवबोधनम्	35 अंक

ख) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।

ग) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

घ) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

....

खण्ड 'क'
अपठित अवबोधनम्

क.1) अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

प्रत्येकं कार्यस्य समयः निश्चितः वर्तते। प्रथमः बाल्यकालः विद्यायाः उपार्जनाय निश्चितः अस्ति द्वितीयः यौवनकालः धनार्जनाय, तृतीयः वार्धक्यस्य आरम्भकालः पुण्यं कर्तुं निश्चितः वर्तते। एषु कालेषु यः मनुष्यः उचितं कार्यं न सम्पादयतिः, सः चतुर्थे वयसि किं करिष्यति? वृद्धः भूत्वा किमपि कर्तुम् असमर्थः भवति अतः बुद्धिमद्भ्यः छात्रेभ्यः इदम् उचितं यत् ते समये समस्तं कार्यं कुर्वन्तु क्षणम् अपि कालं व्यर्थं न यापयन्तु। इत्थं करणेन यथावसरं ते विद्वांसः भविष्यन्ति, संसारे उन्नतिं कृत्वा यशः धनं च लब्ध्वा सुखिनः भविष्यन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत। **(2)**

1 प्रत्येकं कार्यस्य किम् निश्चितः वर्तते?

2 यौवनकालः किमर्थम् भवति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत। **(2)**

1 छात्राः किं कृत्वा सुखिनः भविष्यन्ति?

2 कस्मिन् वयसि वृद्धः भवति?

(ग) भाषिक कार्यम्। **(4)**

1 'वर्तते' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

(i) समयः (ii) प्रत्येकम् (iii) कार्यस्य (iv) निश्चितः

2 'ते' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?

(i) समयाय (ii) छात्रेभ्यः (iii) मनुष्या (iv) कार्येभ्यः

3 छात्रेभ्यः इति विशेष्यपदस्य विशेषणपदं किम्?

(i) असमर्थः (ii) विद्वांसः (iii) सुखिनः (iv) बद्धिमद्भ्यः

4 पण्डिताः' इति अर्थे किं पदं प्रयुक्तम्?

(i) विद्वांसः (ii) छात्रेभ्यः (iii) यशः (iv) वयः

(घ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत। (2)

<u>खण्ड 'ख'</u>

<u>रचनात्मक लेखनम्</u>

ख.1) चित्रं दृष्टवा पञ्च वाक्यानि संस्कृते लिखत। (10)

(मञ्जूषा - बसयानम्, कारयानानि,स्कूटरयानेन,मटोयानम्,स्तम्भाः, जनाः, वाहनानि, वृक्षाः,उपरि,अधः, पृष्ठे , गच्छन्ति, मार्गः, सेतोः, तीव्रगत्या, शीघ्रम्, विद्युतस्तम्भाः)

<u>अथवा</u>

मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा 'देशभक्तिः'विषये पञ्चवाक्यानि रचयत।

(मञ्जूषा - आदरस्य, मनुष्याणाम्,अस्मान्,कर्तव्यम्,मनसा, कुर्याम, गरीयसी, जननी,देशस्य,पोषयति, मातृभूमिः, रक्षाम्)

ख.2) भवान् लोकेशः! भवतः मित्रं सुरेशः चण्डीगढ़ नगरे नवोदय विद्यालयस्य छात्रावासे वसति। सः अस्वस्थः अस्ति। स्वास्थ्यरक्षणाय तं प्रति लिखितेपत्रे रिक्तस्थानानि मञ्जुषायाः सहायतया पूरयित्वा पत्रं लिखतु। (5)

दिल्लीतः
दिनांक : **22.08.2013**

प्रिय **1** _______

सस्नेहं नमस्ते।

भवतः पत्रात् मया ज्ञातम् यत् त्वम् **2** ______ अस्वस्थः असि। अहम् **3** ______ सह तव विषये चर्चाम् अकरवम्। मम पितृमहोदयः **4** _____ अस्ति। तेन स्वास्थ्यरक्षणाय ये निर्देशाः दत्ताः तान् अहम् लिखामि। प्रतिदिनम् भ्रमणम् **5** _____ च कुरु। यावत् **6** ______ अनुभूतिः न भवेत्, भोजनम् न कर्तव्यम्। भोजनेन सह जलं न पातव्यम्। प्रतिदिनं **7**______ जलं पातव्यम्। अन्यत् सर्वं **8**______। समये समये **9** ________त्वया अवश्यं सूचनीयम्।

भवताम् अभिन्नहृदयः
10 ______

(मञ्जूषा - स्वास्थ्यविषये, क्षुधायाः, व्यायामं,सुरेशः , पर्याप्तम्,गतसप्ताहात्,स्वपित्रा,प्राकृतिक चिकित्सकः, कुशलं, लोकेशः,)

खण्ड 'ग'
अनुप्रयुक्त व्याकरणम्

ग.1 अ)निर्देशानुसारं उत्तरतम्। (4)

1 अयं वर्णः कवर्गे नास्ति ।

(i) त् (ii) क् (iii) ह् (iv) ख्

2 अस्य उच्चारणस्थानं तालुः अस्ति।

(i) त् (ii) स् (iii) च् (iv) घ्

3 उचितं वर्ण वियोजनं कृत्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरूत।

कीर्तिम् = क्+ _ +र्+_+इ+ म्

4 उचित वर्णसंयोजनं चिनुत।

अ +व्+ आ+ प्+ स्+ य्+ अ +स्+ इ

(i) अवाप्स्यसि (ii) अवाप्स्यासि (iii) अवापस्यासि (iv) अवाप्स्यसि

ग.2) अधोलिखित वाक्येषु रेखांकितपदेषु सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कुरूत। (5)

1 सः <u>अत्याचारं</u> करोति।

(i) अति+आचारम् (ii) अति+ आचारः (iii) अती +आचारम् (iv) अति +अचारम्

2 <u>तत् +चिन्तयित्वा</u> सः कथयति।

(i) तच्चीन्तयित्वा (ii) तच्चिन्तयित्वा (iii) तदच्चिन्तयित्वा (iv) तम्च्चिन्तयित्वा

3 <u>रजनीशः</u> आकाशे विराजते।

(i) रजनी+ ईशः (ii) रजनि+ ईशः (iii) रजनी+ इशः (iv) रजनि+ इशः

4 <u>काष्ठादग्निः + जायते</u> ।

(i) काष्ठादग्निर्जायते (ii) काष्ठादग्निजायते (iii) काष्ठादर्ग्निजायते (iv) काष्ठादग्निजयते

5 तत्र <u>चं</u> +<u>पकः</u> अस्ति।

(i) चम्पकम् (ii) चंपकम् (iii) चम्पकः (iv) चंपकः

ग.3) अधोलिखितान् उचितविभक्तियुक्तं पदं चित्वा वाक्यपूर्तिः क्रीयताम् । **(5)**

1 द्वौ ________ अगच्छताम्।

(i) मुनिः (ii) मुनीनाम् (iii) मुनी (iv) मुने

2 बालः ________ निकषा गच्छति।

(i) माता (ii) मातरम् (iii) मात्रा (iv) मात्रे

3 वृक्षात् ________ पततः।

(i) फलानि (ii) फलेन (iii) फले (iv) फलम्

4 ________ किं किं न प्राप्यते।

(i) भूमिः (ii) भूमेः (iii) भूमौ (iv) भूम्या

5 ________ ईश्वरस्य कृपा अस्ति।

(i) मया (ii) अस्मान् (iii) मम (iv) अस्मासु

ग.4) अधोलिखित वाक्येषु उचित क्रियापदानि योजयित्वा वाक्यानि पूरयत। **(5)**

1 तौ गुरूम् ________ ।

(i) सेवते (ii) सेवेते (iii) सेवामहे (iv) सेवे

2 त्वं ह्यः पुरस्कार________ ।

(i) अलभथाः (ii) अलभे (iii) अलभसे (iv) अलभत

3 अहम् एतत् कार्यं कर्तुं________ ।

(i) शक्नोमि (ii) शक्नोति (iii) शक्नुमः (iv) शक्नोषि

4 दुष्टाः सर्वम् एव ________।

(i) नंक्ष्यति (ii) नस्यन्ति (iii) नंक्ष्यन्ति (iv) नंक्ष्यथ

5 आचार्यः असत्यवादिने शिष्याय ________।

(i) अक्रुध्य (ii) अक्रुध्यत् (iii) अक्रुध्यत (iv) अक्रुध्यन्

ग.5) अधोलिखित वाक्येषु कोष्ठकगत शब्दं आधृत्य उचित उपपदविभक्ति प्रयोगेन पूरयत। **(5)**

1 बालकः सर्वदा ________ पृष्ठतः तिष्ठति ।

(i) पितरम् (ii) पित्रा (iii) पितुः (iv) पितरि

2 ________ विना वसन्तस्य शोभा कुतः।

(i) पिकाय (ii) पिकस्य (iii) पिकात् (iv) पिके

3 भारतीयमासानां चैत्रः________ पूर्वः भवति।

(i) वैशाखात् (ii) वैशाखः (iii) वैशाखस्य (iv) वैशाखेन

4 ________ उभयतः सुन्दराः वृक्षाः शोभन्ते।

(i) सरणिम् (ii) सरणेः (iii) सरणिः (iv) सरणौ

5 तेन ________ किम् यत् सन्देहं जनयति।

(i) पुस्तकम् (ii) पुस्तकेन (iii) पुस्तकस्य (iv) पुस्तकाय

ग.6 अ) प्रत्यय संयोजनं विच्छेदं वा कृत्वा लिखतु। (6)

1 उद्याने क्रीडित्वा (___ +___) इमे छात्राःगृहम् गच्छन्ति।

2 वयम् गृहं ________ इच्छामः। (गम् + तुमुन्)

3 त्वं विचिन्त्य एव कार्यं कुरू (___ +___+___)।

4 मम पुत्रः शीतलं जलं _______अगच्छत्। (पा + क्त्वा)

5 मोहनः ईश्वरं _______प्रातः एव उत्तिष्ठति। (स्मृ + तुमुन्)

6 धनं प्राप्य के न मोदन्ते। (___ +___+___)।

खण्ड 'घ'

पठित अवबोधनम्

घ.1 अ) अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत।

न अनृतं ब्रूयात्।न अति ब्रूयात् ।न अन्यस्वम् आहरेत्।न वैरं रोचयेत्। न कुर्यात् पापम् ।न पापेऽपि पापी स्यात्।न अन्यदोषान् ब्रूयात्।न अन्यरहस्यम् आगमयेत्।अधार्मिकैः न दुष्टैः सह आसीत्। न नासिका कुष्णीयात्। न दन्तान् विघट्टयेत्।न भूमिं विलिखेत्। न नखाम् वादयेत्।न छिन्द्यात् तृणम्। न दुष्टयानानि आरोहेत्। न द्रुमम् आरोहेत्। न जलोग्रवेगम् अवगाहेत्।

(क) एकपदेन उत्तरत। (1)

1 किम् न रोचयेत् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (2)

1 कैः सह न आसीत् ?

(ग) भाषिक कार्यम्। (2)

1 साकम् इत्यस्मिन् अर्थे किम् अव्ययपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(i) अन्य (ii) सह (iii) न (iv) अति

2 'ब्रूयात्'अत्र कः लकारः ?

(i) लोट् (ii) विधिलिंग (iii) लट् (iv) लृट्

ब) अधोलिखित पद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत।

गौरवं प्राप्यते दानात् न तु वित्तस्य सञ्चयात्।
स्थितिरूच्चैः पयोदानां पयोधीनामधः स्थितिः।।

(क) एकपदेन उत्तरत। (1)

1 वित्तस्य सञ्चयात् किं न प्राप्यते ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (2)

1 केषां स्थितिः उच्चैः?

(ग) भाषिक कार्यम्। (2)

1 'स्थितिरूच्चैः' अत्र सन्धिच्छेदं कुरूत?

(i) स्थिति + रूच्चैः (ii) स्थितिरू +उच्चै (iii) स्थितिः + उच्चैः (iv) स्थितिः + रूच्चै

2 'सञ्चयात्' अत्र का विभक्ति प्रयुक्ता?

(i) प्रथमा (ii) तृतीया (iii) चतुर्थी (iv) पञ्चमी

स) संवादं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत।

लक्ष्मणः - एहि एहि! आयुष्मान् भव (सुमन्त्रं वीक्ष्य) तात! कः अत्रभवान् ?
सुमन्त्रः - कुमार! अयम् भरतः कुमारः ।
लक्ष्मणः - एहि एहि इक्ष्वाकुकुमार ।वत्स ! आयुष्मान् भव ।
भरतः - अनुग्रहीतोऽस्मि. ।
लक्ष्मणः - कुमार इह तिष्ठ ! त्वदागमनम् आर्याय निवेदयामि।
भरतः - आर्य अचिरम् इदानीम् अभिवादयितुमिच्छामि।शीघ्रम् निवेद्यताम्।
लक्ष्मणः - बाढम्। (उपेत्य) जयतु आर्यः।आर्य!

(क) एकपदेन उत्तरत। (1)

1 भरतः कम् अचिरम् अभिवादयितुम् इच्छति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (2)

1 लक्ष्मणः सुमन्त्रम् वीक्ष्य किम् अकथयत्?

(ग) भाषिक कार्यम्। (2)

1 'वीक्ष्य' इति पदस्य किम् पर्याय पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(i) श्रुत्वा (ii) गत्वा (iii) दृष्ट्वा (iv) कृत्वा

2 'आर्याय निवेदयामि' इति आर्याय पदम् कस्मै प्रयुक्तम् ?

(i) भरताय (ii) सुमन्त्राय (iii) रामाय (iv) सीतायै

घ.2) अन्वयः रिक्तस्थानपूर्तिः कुरूत। (4)

भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः
नवाम्बुभिरिबिलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सतपुरूषाः समृद्धिभिः
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्।।

अन्वय – फलोद्गमैः तरवः 1 _____ भवन्ति 2_______ घनाः भूरि
विलम्बिनः3_____सतपुरुषाः अनुद्धताः, एषः 4 _____स्वभावः एव।

घ.3) अधोलिखित पंक्त्योः भावार्थं मञ्जूषातः उचितपदानि चित्वा लिखत। (4)

1 कीटोऽपि सुमनः सङ्गादारोहति सतां शिरः।
अस्मापि याति देवत्वम् महद्भिः सुप्रतिष्ठितः।।
भाव – पुष्पैः सह तुच्छजीवः 1 _____ अपि सज्जनानां शिरः आरोहति अनेन प्रकारेण मूर्खः अपि
2 _____ भवितुम् शक्नोति। यथा 3_____जनैः मन्दिरे 4________अश्मः अपि देवत्वं प्राप्नोति।
(महद्भिः ,सुप्रतिष्ठितः ,कीटः, विद्वान्)

घ.4) प्रश्ननिर्माणं कुरूत।

1 रामः सारवताम् सन्निदर्शनम् अस्ति। (4)
2 एकः चन्द्रः तमः हन्ति।
3 पित्रा दुष्करं कृतम्।
4 दधि नक्तम् न भुञ्जीत।

घ.5) घटनाक्रमानुसारम् निम्नलिखितपदानि पुनः लिखत ः- (4)

1 तत्पश्चात् ब्राहमणः राज्ञा श्राध्दार्थ निमन्त्रितः।
2 नकुलः बालसमीपम् उपसर्पन्तम् सर्प दृष्ट्वा खण्डशः कृतवान।
3 क्रुध्द्वा सः नकुलं व्यापादितवान्।
4 बालकं सुस्थं नकुलं च मृतं दृष्ट्वा ब्राहमणः विषादम् अगच्छत्।
5 उज्जयिन्यां माधवः नाम एकः विप्रः वसति स्म।
6 ब्राहमणः नकुलं बालरक्षार्थ व्यवस्थाप्य अगच्छत्।
7 माधवस्य भार्या विप्रं बालस्य रक्षार्थं अवस्थाप्य स्नातुं गता।
8 गृहम उपावृत्तः ब्राहमणः रक्तविलिप्तं नकुलं दृष्ट्वा 'बालकः' अनेन खादित इति चिन्तितवान्।

घ.6) अधोलिखितानां पदानां कोष्टकेभ्यः शुध्दम् अर्थ चित्वा लिख ः- (4)

1	अधुना	(साम्प्रतम् / पुरा)	5	सत्वरं	(तीव्रम् / शीघ्रम्)
2	अणिम्नः	(स्थूलम् / सूक्ष्मात्)	6	तरूः	(महीभूत / वृक्षः)
3	आपः	(वर्षा / जलम्)	7	पयोदः	(सागर / मेघः)
4	यदि	(तदा / चेत्)	8	सकाशम्	(गत्वा / समीपम्)